

A hungarológia mint identitásképző interdiszciplináris tudomány

Alabán Ferenc

Hungarology as an Identity-Forming Interdisciplinary Science

Abstract

The author of the study presents Hungarology as an important identity-forming discipline, the most important aspect of which is the knowledge of the Hungarian language. It also distinguishes a “language-dependent” and a “language-independent” Hungarology as an interdisciplinary science, the most authentic region of which is Central Europe. At the end of the paper, the author presents the latest publications of Hungarology and the symbol system of it.

Keywords: identity; communication; Hungarology; mother tongue; foreign language; Central Europe; interpretation; symbols

Kulcsszavak: identitás; kommunikáció; hungarológia; anyanyelv; idegen nyelv; Közép- Európa; interpretáció; szimbólumok

Subject-Affiliation in New CEEOL: Social Sciences – Anthropology – Culture and social structure

Nyelvismeret és hungarológia

A nyelv, a kultúra, az identitás és a kommunikáció kapcsolatát úgy is értelmezhetjük, mint egymást kölcsönösen meghatározó, egymást átható kategóriákat. Jelenünkben egyre gyakoribbak az olyan élethelyzetek, amelyekben az információcsere különböző anyanyelvű és különböző kultúrához tartozó emberek között megy végbe. A más és más elvárások és tapasztalati terek kontextusából érkező kommunikációs partnerek különböző értékrendeket, stílusokat, sztereotípiákat, attitűdöket és persze előítéleteket hoznak magukkal, amelyek végső soron jelentősen befolyásolják a kapcsolatteremtés és információcsere hatékonyságát. Ebben a helyzetben a tanulságok felismerése, levonása és kamatoztatása fontos szempont a hungarológia alakulásának, művelésének jövőjét illetően.

A hungarológia oktatása a gyakorlatban különböző nyelvi szinteken valósulhat meg, s értelmezése is ehhez a feltételhez igazítható, mivel – a nézetek szerint – a magyar nyelv bizonyos szintű ismerete elengedhetetlen a hungarológia szakszerű és differenciált műveléséhez. Bizonyára bármelyik nemzettudomány megismerésére érvényes az a kutatásban alkalmazott metodológiai elv, melynek értelmében a tudományág (tartalmi konkretizálás nélkül is) általánosítható eljárásokat használ(-

hat) tárgyának feltárásánál. Metodológiai és módszertani megközelítések alkalmazása – az általánosíthatóság jegyében – meghatározza a kutatás körét, jellegét és összefüggéseit. Ez vonatkoztható azokra az esetekre is, amikor el kell dönteni azt a kérdést, hogy kizárólag csak magyar nyelven folyhat-e a hungarológia oktatása.

Minden fenntartás ellenére a magyar nemzettudomány oktatása és kutatása – elementáris szinten – részben idegen nyelven is történhet a megismerés különböző fokain és más-más fázisaiban. Ez elsősorban Magyarország határain túl, idegen nyelvi környezetben, legtöbbször lefordított anyag segítségével, speciális tanári felkészülés mellett valósulhat meg, ahol az érdeklődők még nem tudnak magyarul, s a nyelvoktatásban helyet kapnak olyan információk, amelyek a magyarság kultúráját, történelmét, szokásait és más meghatározó tulajdonságait érintik. A nyelvet oktató tanár így szinte akár az első nyelvrától taníthat „hungarológiát” is, alapozásként néhány információ felhasználásával. A magyarságról szóló általános ismeretek idegen nyelvű közlésének szintjén, vagy éppen később (egy magasabb fokon), például a reáliák értelmezésének eseteiben az oktatás módszerének kiemelkedő szerepe van, ezért szükséges konkrétan is utalnunk néhány fontos kivitelezésére és momentumára:

az ismeretterjesztés a nyelvtudás és a fordítás kiválasztásának szintjén alkalmazkodni kell az érdeklődők (a diákság) nyelvi szintjéhez és ennek megfelelően alakítani a magyarázatokat és a kommentárokat;

a magyar nyelv, kultúra, történelem és más területek (hungarikumok) sajátosságait, azoknak idegen nyelvi megfelelőit sokszor csak körülírással lehet kifejezni;

a magyar irodalmi alkotások műfordításainak, azok művészi igényeinek sajátosan magas fokú nyelvi és kulturális képzés eredményeként lehet csak adekvát módon eleget tenni;

a művelődéstörténet, a földrajzi és országismeret hozzáférhetősége szintén sajátos összefüggésrendszerben és tágabb kulturális értelmezésben kaphat megfelelő magyarázatokat.

* * *

A hungarológiához tartozó szakterületek két fő összetevőjének – a „**magyar mint idegen nyelv**” és a „**hungarológia**” – összekapcsolása jelentheti az egyfajta szintézist, illetve a komplexitás elérését az oktatásban. Több magyarországi egyetemen (a budapesti ELTE,¹ a pécsi PTE²) már évek óta folyik a magyar mint idegen nyelv-szakos képzés, esetenként – a kínálatok értelmében – specializációként is létezik egy redukált tantervi program a magyar és idegen nyelvi szak mellett, mely bizonyos mértékig még máshol kísérleti stádiumban van és teljes mértékben újdonságnak számít. A hungarológia tanulmányi program keretében levő meghatározó szakterületek kapcsolatát és a rendszerben elfoglalt viszonyulásukat fedi fel többek között Szűcs Tibor megállapítása, mely diagnózisértékű és perspektívaeremtő:

1 Lásd bővebben <http://www.btk.elte.hu/ba/bevezetes>

2 Lásd bővebben <http://felveteli.pte.hu/menu/21>

A nyelvészethez tartozó nyelvi összetevő („magyar mint idegen nyelv”) és a nyelvészetén kívül eső kulturális összetevő („hungarológia”) különeműségéből és (mégis) összefüggéséből eredő konceptuális nehézségek természetesen jelentős mértékben csökkennek, ha a két részt egy olyan fölérendelt keretbe tudjuk elhelyezni, mint a szemiotika vagy a kulturális antropológia. Ekkor persze újra kell értékelni a fölérendelt keretnek az európai filológiai hagyományhoz történő viszonyulását (Szűcs 2003, 105).

A „fölérendelt keret”, akárcsak a nemzettudományok kutatásának metodológiai elvei és megfontolásai, továbbá azok részletes és alkalmazható kidolgozásai még csak részben állnak rendelkezésre, pedig ez feltételezhetően megkönnyítene és egyértelművé tenné a hungarológiához tartozó szakterületek elemző megközelítését és értelmezését. Szükséges megjegyeznünk, hogy a rendszerértékű szempontok mellett azonban sosem szabad elfeledkeznünk a sajátosságok és a specifikumok által megkövetelt adekvát eljárási módokról sem. A gyakorlat ezzel kapcsolatban azt mutatja, hogy ezeket leginkább a kutatások eredményeiből lehet leszűrni és átmenteni az oktatás aktuális szintű területeire.

A nyelvismeret és a hungarológia szerteágazó kérdésköréből itt és most kiemeljük még azokat az elnevezéseket és fogalmi pontosításokat, amelyek fontos szerepet kapnak a diszciplína kutatásában. Az összefüggések új kontextusában Szende Virág egyik tanulmányában (Szende 2003) „**nyelvfüggő**” és „**nyelvfüggetlen**” hungarológiáról értekeznek. A hungarológia tudományként történő elismertetésének az igénye veti fel ezt a megkülönböztetést, s az a készlet, hogy a magyarságtudomány milyen irányból közelítve határozható meg a legáltalánosabb és legobjektívabb szinten. Így került előtérbe a hungarológia oktatásának és kutatásának keretébe sorolt szakterületek közötti összefüggések újbóli és sajátos bemutatása, attól függően, hogy milyen szerepet és funkciót kap ebben a kontextusban a nyelv és a nyelvismeret. A magyar nyelv (s annak bizonyos szintű elsajátítása és tudása) – függetlenül attól, hogy hogyan kezeljük a hungarológián belüli szakterületek viszonyát – a magyarságtudományban és annak oktatásában mindenképpen központi, funkcionális szerepet kap a jövőben is, úgy is, mint különálló diszciplína, s úgy is, mint az oktatás pótolhatatlan eszköze.

A hungarológia oktatásába az elmondottak alapján és mintájára kerül be a „**nyelvdomináns és a tudományoktatás**” (Szende Virág és mások nyomán) minősítő kategória is, amely végső soron szintén annak a függvénye, hogy milyen nyelvi szinten, milyen szakmai igényességgel szükséges (lehet) a hungarológiai tárgyakat oktatni, illetve milyen igényességgel várható el a nemzettudomány tudományos szintű és differenciált művelése. Ideális esetnek mondható az, ha a diák jól ismeri és használja a magyar nyelvet. Más és szélsőséges esetnek számít viszont az, ha a hungarológia iránt érdeklődő nem ismeri a magyar nyelvet, de szeretne megtanulni magyarul és szeretne minél többet megtudni a magyarságról. Mindennek a sikeressége nyilvánvalóan a tanár megbízható szakmai felkészültségén és differenciált módszertani képzettségén múlik.

A korigény közép-európai szintű megjelenése a hungarológiában

Jelenünk követelményeinek és egyben lehetőségeinek megfelelően szükség van egy új, szerkezeti és funkcionálisan megújult tartalmi összetevőkből álló (kulturpolitikai) koncepcióra, amely a hungarológia megújításakor természetesen veszi figyelembe az elmúlt időszakban lezajlott társadalmi, politikai és egyben személyi körülményeket. A hungarológia eddigi történetének áttekintéséből bárki számára kiderül, hogy egy olyan tudományterületről van szó, amelyet mindenkor rendkívüli módon befolyásolt az aktuális politika és a politikai rendszer működése. Akár a kutatásról, akár az oktatásról legyen is szó, politikai támogatás nélkül nem lett volna sikeres és hatékony az ágazat. (Nyilvánvaló, hogy elsősorban tudomány- és oktatáspolitikai támogatást értünk a tételszerűségek alatt.) A hungarológia új lehetőségeinek személyi és tárgyi biztosításához az előzőekhez képest feltételezhetően határozottabb anyagi támogatásra (tehát egyúttal nagyobb politikai támogatásra – sic!) is szükség lesz a szükséges keretek biztosításához. Másrészt semmiképpen sem lenne üdvöztető, sőt kimondottan hiba lenne, ha a szakmai dolgokat is a politika próbálná helyettesíteni és ab ovo kisajátítaná magának, hogy mit és hogyan kell csinálni a hungarológia kutatását és oktatását illetően. Elengedhetetlenül szükséges a hungarológia múltjából kivehető tanulságok számbavétele is ahhoz, hogy megállapíthassuk: a hungarológia potenciálisan a jövő interdiszciplináris tudománya lehet, melynek feladatai, funkciói nem pusztán a múltban voltak, és nem csupán a hagyományai veendőek számításba, hanem – tervei és jövőbeli helyzetének kialakítását támogató – egyre jobban igényli módszereinek, eszközrendszerének és presztízsének megújítását.

A hungarológia a különböző szintek, szinterek és kontextusok (magyarországi szint, a határon túli kisebbségi magyarság közege, közép-európai tartomány, európai kontextus...) más-más feltételrendszert jelentenek, amelyekben a hungarológia oktatása, kutatása és egyben népszerűsítése különböző módszereket és eszközrendszert igényel.

Megfigyeléseink és tapasztalataink szerint a hungarológia mint tudományterület funkcionálisan és a leghatékonyabban a közép-európai kontextusba kerülhet be leginkább, mivel ebben a régióban érintkezik közvetlenül a realitással és válhat valószínűleg is leginkább értékteremtővé a maga sajátosságaival, válhat intézményrendszerével hatásos identitásképző és -erősítő motívummá. Ebben a régióban építheti továbbá annak az alapjait is, hogy az interdiszciplinaritás vonalán egyben nemzetközi tudománnyá fejlődjön. A közép-európai szellemi légkörön belül a történelmi múlt és a földrajzi közelség miatt is a hungarológia keretében érintett tudományok (nyelv- és irodalomtudomány, történelemtudomány, kulturális antropológia, folklorisztika, művelődéstörténet) interdiszciplináris koncepciója reálisan megvalósulhat a magyar kultúra Magyarország határain túli rendszerében. A szomszédos országok kultúráihoz való magyar kötődés részletes vizsgálata, komparatív és interkulturális értelmezése pedig az önismeret további rétegeinek feltárását biztosítja, az önazonosság folytonos alakulását, keletkezését bizonyítja, az európai kontextushoz, sőt bizonyos értelemben az egyetemes civilizációhoz való viszony megvilá-

gítását is jelenti. Mindez nem mond ellent az Európai Unió által többször hangoztatott ideológiai és kultúrpolitikai céloknak, sőt a *Régiók Európája* meghirdetett nemzetközi program bizonyító erejű példája lehet, amely a földrajzilag érintkező, országhatárokon átnyúló kulturális és gazdasági együttműködés szempontjából is egyre fontosabbnak bizonyul. Külön pozitív és inspiráló hatása lehet a magyar kultúra integrációs törekvéseire is, mivel fékezheti a szomszédos nemzetállamok nacionalizmusát és az országhatárok kialakított ellenhatásait, s az adott feltételek között hatékonyan megvalósíthatja és érvényesítheti kitűzött céljait.

Az európai és az etnikai közösségek kulturális emlékezete (a jelképek és a valóság világa)

A „kulturális emlékezet” általános szinten összefügg a kultúrák önszabályzó mechanizmusával, amely azt hangsúlyozza, hogy időről időre meg kell erősítenie az identitását. A csoport (közösség) tagjai összetartozásának tudata is megerősítésre szorul bizonyos idő eltelte után, s ezt a kiválasztott jelképek, szimbolikus cselekedetek, tárgyak vagy éppen gesztusok és nevelés formáinak, propagálásának segítségével szilárdítják meg programosan az adott csoport (közösség) tagjainak tudatában. Így idéződnek fel a kulturális emlékezet részei, összetevői, akár a múltból, akár a jelenből vett példák nyomán, a kisebb és nagyobb összetartozó közösségek életében.

Aktualitásánál fogva emelhetjük ki, hogy – a nemzetállamokhoz hasonló módon – jelenünkben az Európai Unió is használ hivatalos jelképeket, szimbólumokat, program- szerűen főleg azért, hogy erősítse az állampolgárok uniós és európai közeledését és a közös célokkal való azonosulását. Ennélfogva az európai zászlóban a tizenkét csillag által alkotott kör az európai népek közötti egységet, szolidaritást és összhangot jelképezi.³ Az európai himnusz dallama Beethoven IX. szimfóniájából származik, és himnuszként szöveg nélkül hangzik fel.⁴ Az Európai Unió elfogadott jelmondata – *Egység a sokféleségben* – számtalan nemzetközi tudományos konferencia és kutatói projekt témája volt eddig is. Már a tankönyvekből is tanulják a diákok, hogy az EU születésnapja május 9-én van,⁵ az euró logót a görög epsilon (ez a kultúra az európai civilizáció közös bölcsője) és az Európa szó első betűje nyomán alkották meg. Az már szintén megszokott tény, hogy 1999-től az euró lett az egységes európai valuta... Bővíthetnénk még a példákat további jelképek felvontatásával és értelmezésével, de talán ennyi is elég ahhoz, hogy észrevegyük: az Európai Unió szimbólumai jelenünkben már az európai kulturális emlékezet hagyó-

3 A csillagos zászló 1955 óta volt az Európai Tanács jelképe, amit 1986-ban emeltek az Unió hivatalos lobogójává. (Jelképében a háttér a kék eget, a csillagok az európai embereket szimbolizálják. A 12-es számnak nincs köze a tagállamok számához, a teljességet igyekeznek jelképezni.) Megjegyzendő, hogy az európai zászló használata mellett a tagállamok megtartják saját nemzeti szimbólumaikat, így lobogóikat is.

4 Az Európai Unió állam- és kormányfői az Európai Tanács 1985-ös milánói ülésén Ludwig van Beethoven IX. szimfóniájának negyedik tételéből az Örömdát fogadták el európai himnusznak. (Megjegyzendő, hogy emellett minden tagország megőrzi saját nemzeti himnuszát.)

5 Annak emlékére, hogy Robert Schuman francia külügyminiszter először 1950. május 9-én fogalmazta meg az Európai Unió eszméjének gondolatát.

mányteremtő részeivé váltak, melyek fokozatosan hangsúlyos szerepet kapnak a már csatlakozott és a jövőben csatlakozó nemzetállamok mindennapi valóságában, kulturális, társadalmi és politikai életében.

A jelképek hatásköre azonban nem egyirányú, nem csupán a nagyobb szervezet és alakulat hatása érződik a kisebb egység létében és működésében, mert fordítva is reális az állítás. A közelmúltban az Európai Unió soros magyar elnöksége példának okáért sajátos, de hatásértékében mindenképp felfigyeltető módon mutatta be Brüsszelben a magyarság jelképes történelmének összefoglalását és meghatározó momentumait. A hagyomány szerint az Európai Unió soros elnöki tisztét ellátó ország feladata, hogy feldíszítse a tagállamok kormányait képviselő Tanács – Justus Lipsius németalföldi humanista gondolkodóról elnevezett – brüsszeli épületét, ahol a Tanács üléseit szokták tartani. A magyar díszek egyike ebből az alkalomból egy nagyméretű szőnyeg volt, amelyet 23 darab, nemzeti értéket felidéző szegmensből állítottak össze.⁶ A történelem meghatározó személyiségei mellett nemzeti szimbólumok is helyet kaptak rajta, így a kokárda, a turul, a Rákóczi-zászló és a Martinovics-fa. Építmények közül a Mátyás-templom, az Esterházy-kastély, a Lánchíd és további jelképes értékű alkotás és történelmi emlék. Ebben az esetben egy kis közép-európai tagállam mutatta fel kulturális emlékezetéhez tartozó nemzeti szimbólumait, s fejtette ki hatását (még ha nem is nyerte el mindenki tetszését) a többi tagállamra és az egész Európai Unióra.

* * *

Egy nemzet kulturális emlékezetének egyik legfontosabb forrása a népművészete – mely sajátos és eredeti jelleggel bír –, s amelynek jelvilága és képvilága, azoknak összefonódása, beleértve a mítoszok és a mesék jelképeit, valamint a nyelv (képes) beszédfordulatait, közösen alkotják egy etnikus közösség kultúráját. A vizsgálatok és elemzések tanúsága szerint a magyar nemzeti szimbólumok egyben etnikus stílust is hordoznak, s ezáltal – közvetett és közvetlen módon is – az összetartozás tudatát erősítik. A magyar „kulturális örökség” valójában szintén jelképes világ, melynek létrehozásában, alakításában a magyar nemzethez tartozók mindannyian részt vesznek, országhatáron belül és országhatáron túl. Lényegében ez a sajátosság különbözteti meg a magyarságot egy másik nemzeti csoport tagjaitól, teszi szuverén közösséggé, mivel saját nyelve (stílusa!) van, és létrehozta saját szimbólumrendszerét, melynek alapja az a sajátos „tudati hagyomány”, amely egyediségeivel, esetlegességeivel és történeti gyökereivel összetartja a magyar nemzetet.

A hungarológia vonalán mindennek a folyamatnak a felerősödése és deklarálása az elmúlt évtizedben volt igazán megfigyelhető, melynek eredményeként összeállítások és a nemzeti tudatot erősítő kiadványok jelentek meg, köztük olyan hivatalos szintű publikációk is az Európai Unió (államainak nemzeti) szimbólumairól, melyek közül a nemzeti lobogót, a himnuszt, a legmagasabb kitüntetések jelentését, továbbá a nemzeti ünnepeket és az emlékhelyeket is ismertetik és bemutatják. Magyar nemzeti jelképeket bemutató kötetek is szép számban megjelentek, melyeknek

⁶ A Pápai Livia textilművész készítette szőnyegen Magyarország történeti térképe mellett szerepeltek a magyar történelem nagyjai, feltalálói, világszerte ismert tudósai, épületei és nemzeti szimbólumai.

szerzői kollektívái azokat az asszociációkat is vizsgálják és elemzik, amelyek a mindennapi életben a magyarságtudathoz kapcsolódnak.⁷ Ebben a témában talán a legnagyobb vállalkozásnak számít a gyakorlati hasznával is kitűnő kiadvány, melyet a Címerszakértő és -Nyilvántartó Iroda 2002-től bocsátott ki a közigazgatási hivatalok és a legszélesebb nyilvánosság számára *Magyarország megyéinek és településeinek címer- és jelképtára* címen.⁸ Megállapítható, hogy – eltérően a magyar gyakorlattól – az EU tagállamaiban kevésnek mondható a könnyen elérhető, rendszerezett, színvonalas információs anyag az újonnan felvett tagok kultúrájáról, történelméről, természeti kincseiről és más értékeiről.

Az utóbbi évtized nemzeti tudatformáló, hungarológiához is kapcsolható magyar könyvek és más kiadványok három jellegzetes csoportját különböztethetjük meg:

Az egyik csomagba azok tartoznak, amelyek a magyarság eredetéről, kialakulásáról, életének, történetének és kultúrájának változásáról hozzáférhető ismereteket dolgozzák fel.⁹

A másik csoportba sorolhatók azok a „történelemkönyvek”, amelyek a honfoglalástól 2000-ig tárgyalják Magyarország történetét. Nem egyszerűen a korábbi hasonló munkák tömör összefoglalásaként hatnak, hanem a régi források újszerű elemzésével, eddig hozzáférhetetlen források megszólaltatásával új eredményeket közölnek. A politikai és hadtörténelem bemutatása mellett a társadalom- és művelődéstörténet is nagy teret kap ezekben a kiadványokban, a középkori emberek hiedelemvilágától a 20. század mindennapjaiig. Ezek a tankönyvként, de főként kézikönyvként is jól forgatható, gazdag térképanyagú, nagyvonalúan illusztrált kötetek hiteles képet rajzolnak a magyar nép történetének eseményeiről, legfontosabb sorsformáló alakjairól és évszázadairól.¹⁰

A harmadik csoportba tartozó könyvek a hungarológia külföldi terjesztésére és népszerűsítésére szolgálnak, mivel különböző idegen nyelveken közvetítik az infor-

7 2000-ben és 2010-ben is megjelent Hoppál Mihály – Jankovics Marcell – Nagy András – Szemadám György Jelképtár (Helikon Kiadó, Budapest) c. kötete. Lukácsy Sándor összeállításában 2000-ben adták ki a Nemzeti olvasókönyv. Magyar klasszikusok gondolatai az anyanyelvről és a hazáról (Atheneum Könyvkiadó) c. kötetet, melyről az összeállító ezt írta a kiadvány fűlszövegében: „Szükség volna egy hazai gyűjteményre, mely tartalmazná azokat a szövegeket, melyeknek ismeretét az egészséges nemzeti tudat nem nélkülözheti. Egy könyvre, melyből ki-ki megtudhatná, milyen időtálló és parancs értékű gondolatokat hagyományoztak ránk elődeink e földről, népéről és történelméről, a társadalmi lét vezéreszméiről, a közéleti viselkedés normáiról.”

8 Magyar–angol nyelvű multimediális CD-room, 19 megye és 1700 település címerképe, közel 4000 fotóval, nyelvenként 1500 kinyomtatható szöveges oldallal, Szeged, 2002.

9 Példának okáért említjük a következő jellemző kiadványokat: Érdy Miklós: *A magyarság keleti eredete és hun kapcsolata*. Budapest: Kairosz Könyvkiadó, 2010; Gróf Zichy István: *Magyar őstörténet*. Attraktor Kiadó, 2009; Hoppál Mihály: *Hiedelem és hagyomány*. Budapest: L'Harmattan, 2006; Nógrády Árpád – Pálffy Géza – Velkey Ferenc: *Magyar uralkodók*. Debrecen: Tóth Könyvkereskedés és Kiadó, 2007 és további hasonló kiadványok.

10 Néhány bizonyítékerejű könyv az elmondottak illusztlására: Bertényi Iván – Diószegi István – Horváth Jenő – Kalmár János – Dr. Szabó Péter: *Királyok könyve*. Magyarország és Erdély királyai, királynői, fejedelmei és kormányzói. Budapest: Helikon Kiadó, 2008; Tóth István György: *Millenniumi magyar történet*. Budapest: Osiris Kiadó, 2001; Szekfű Gyula: *Valahol utat veszítettünk*. Budapest: Holnap Kiadó, 2000; Barta János – Gergely Jenő – Kristó Gyula: *Magyarország története előidőktől 2000-ig*. Budapest: Pannonica Kiadó, 2002; Gyáni Gábor – Kóvér György: *Magyarország társadalomtörténete. A reformkortól amásodik világháborúig*. Budapest: Osiris Kiadó, 2006; Nagy György: *Magyarország apró betűs története. A honfoglalástól napjainkig*. Budapest: Kossuth Kiadó, 2010 és további hasonló kiadványok.

mációkat a magyar nép történetéről, legfontosabb dolgairól és eseményeiről. Sokkal inkább egyfajta tablók ezek a kiadványok, mint történelemkönyvek, melyekbe a magyar nemzet nagyjait, értékeit, szimbólumait, a nemzeti múlt darabkáit gyűjtötték össze a szerzők, melyek megbízhatóan körvonalazzák a külföldiek számára, kik a magyarok és mit jelent Magyarország.¹¹ Ezek a sorozatok elsősorban szintén arra hivatottak, hogy átfogó képet adjanak a magyar nemzet történelméről, szellemi alkotásairól, amely immár több mint ezer éve él és alakítja kapcsolatait Közép-Európában, s amelynek kultúrája hosszú évszázadok óta szerves része az európainak.

Az elmondottakkal kapcsolatban és alapján felmerülhet az igény egy szélesebb és komplexebb aktualizált hungarológiai kép kialakítására, mely beépíti tartalmi struktúrájába a legújabb eredményeket és melynek attribútuma joggal lehet Szent-Györgyi Albert, Nobel-díjas magyar tudós kompetens megállapítása, miszerint „minden ország akkora, amennyivel hozzájárul az emberi haladáshoz, teljesen függetlenül attól, hogy a térképeken mekkora terület jelöli helyét a világban”. S ez a gondolat – az azt kiváltó aktualizált háttérjelenségekkel és maradandó értékekkel – termékenyítő hatással lehet a magyar nemzettudomány perspektívájának további megerősítésében.

Irodalom

Balassa Iván – Ortutay Gyula (1980): *Magyar néprajz*. Budapest: Corvina Kiadó.

Bitskey István (2008): Az identitástudat formái az újkori Kárpát-medencében. In *Humanizmus, religio, identitástudat. Tanulmányok a kora újkori Magyarország művelődéstörténetéről*. Debrecen: DEENK (Studia litteraria, XLV), 11–23.

Fedinec Csilla szerk. (2008): *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest: MTA.

Fülei-Szántó Endre (1987): A hungarológia helye és szerepe a tudományok és a művelődéspolitikai rendszerében, *A Hungarológia Oktatása*, 2. sz., 3–19.

Görömbei András (2000): A kisebbségi magyarság és irodalma az ezredvégen. In *Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen*. Szerk. Görömbei András. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 7–28.

Görömbei András (2003): *Irodalom és nemzeti önismeret*. Budapest: Nap Kiadó.

Jankovics József (1986): „hungarológia” (címszó). In *Kulturális Kisenciklopédia*. Főszerk. Kenyeres Ágnes. Budapest: Kossuth, 229–231.

Kósa László szerk. (1991): *A magyarságtudomány kézikönyve*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

¹¹ Buzinkay Géza: *Hungarian History in a Nutshell*. Budapest: Merhavia, 2003; Uő: *Histoire brève de la Hongrie*. Budapest: Merhavia, 2003; Uő: *Compendio di storia d'Ungheria*. Budapest: Merhavia, 2003; Gazda István – Gervai András: *Weltberühmte Ungarn*. Budapest: Kossuth Kiadó, 2004; Uő: *Hongrois Célebres*. Budapest: Kossuth Kiadó, 2004; Lázár István: *Histoire de la Hongrie*. Budapest: Corvina Kiadó, 2006; Molnár Miklós: *A Concise History of Hungary*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010 és további hasonló kiadványok. Az elmúlt évtizedben egyébként számos népszerűsítő kiadványsorozat jelent meg Magyarországról és Budapestről héber, koreai, japán, kínai és minden európai nyelven.

- Kulcsár Szabó Ernő (2000): A (nemzeti) kultúra – mint változékony üzenetek metaforája. Avagy: Emlékműve-e önmagának a „hungarológia”? *Tiszatáj*, 3. sz., 66–77.
- Nádor Orsolya (1998): A magyar mint idegen nyelv/hungarológia oktatásának történeti áttekintése a kezdetektől napjainkig. In *A magyar mint idegen nyelv/hungarológia*. Tankönyv és szöveggyűjtemény. Írta és szerkesztette: Giay Béla és Nádor Orsolya. Budapest: Janus/Osiris, 55–125.
- Pomogáts Béla (2008): Értékek védelmében. Az emigráció küldetéséről. *Vigília*, 5. sz., 433–440.
- Rákos Péter (1990): Hungarológia: a dolog és a szó. In *A hungarológia fogalma*. Szerk. B. Nádor Orsolya. Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ.
- Romsics Ignác (2005): *Magyarország története a XX. században*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Szende Virág (2003): Hungarológiaoktatás különböző nyelvi szinteken. In *A magyar mint idegen nyelv és a hungarológia oktatása az Európai Unió csatlakozás jegyében*. Szerk. Gremperger László és Nádor Orsolya. Budapest: Balassi Bálint Intézet (Balassi Füzetek 1.), 139–146.
- Szépe György – Darányi András szerk. (1999): *Nyelv, hatalom, egyenlőség. Nyelvpolitikai írások*. Budapest: Corvina Kiadó.
- Szirák Péter (2000): A regionalitás és a posztmodern kánon a XX. századi magyar irodalomban. In *Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen*. Szerk. Görömbei András. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 29–57.
- Szűcs Tibor (2003): A hungarológia egysége a tanárképzésben. In *A magyar mint idegen nyelv és a hungarológia oktatása az Európai Unió csatlakozás jegyében*. Szerk. Gremperger László és Nádor Orsolya. Budapest: Balassi Bálint Intézet (Balassi Füzetek 1.), 101–118.
- S. Varga Pál (2005): A nemzet mint szimbolikus értelemvilág. In Uő: *A nemzeti költészet csarnokai (A nemzeti irodalom fogalmi rendszerei a 19. századi magyar irodalomtörténeti gondolkodásban)*. Budapest: Balassi, 69–82.